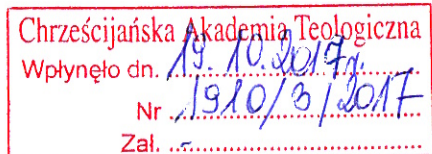

Wschodni BT, w. 10. 10. 17. 3-

Warszawa, 2017-10-12

Ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Lewandowski

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wydział Teologiczny

Instytut Teologii Systematycznej

Recenzja pracy doktorskiej

ks. mgra Dariusza Jana Wujciuka

pt. „**Ruch Pentekostalny w Korei Południowej w latach 1903 – 2015.**

Studium teologiczno – historyczne”,

Warszawa 2017, ss. 547,

napisanej w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie

pod kierunkiem **ks. dra hab. Mirosława A. Michalskiego, prof. ChAT.**

Wstęp

Ruch Pentekostalny we współczesnym świecie przeżywa niewątpliwie czas swojego dynamicznego rozwoju. Zjawisko to, z jednej strony budzi duże zainteresowanie z drugiej zaś w wypadku tzw. Kościołów historycznych, pewien niepokój, czego może być aktywna dyskusja podjęta w Kościele w Polsce dotycząca penatekostalizacji Kościoła. Cokolwiek jednak by o tym ruchu nie powiedzieć, mimo kontrowersji jakie budzi u wielu, widać w nim obraz żywego Kościoła. Pentekostalizacja przejawia się nie tylko w powstaniu Kościołów Pentekostalnych – Zielonoświątkowych czy niezależnych wspólnot o charakterze charyzmatycznym, ale także powstawaniem ruchów odnowy, ruchów charyzmatycznych wewnątrz Kościołów historycznych. W tym kontekście w szczególny sposób wpisuje się praca doktorska ks. mgra Dariusza Jana Wujciuka, która w perspektywie historyczno – teologicznej podejmuje problem powstania i rozwoju Ruchu Pentekostalnego w Korei

Południowej w retrospekcji do wcześniejszych prób chrześcijańskiej ewangelizacji, jakie miała miejsce na tym półwyspie.

Opis ogólny

Recenzowana praca jest bardzo obszerna, zdecydowanie przekracza zwyczajowo przyjęte objętości. Liczy łącznie 547 stron znormalizowanego wydruku komputerowego.

Składa się z trzech zasadniczych części:

- Części wprowadzającej (ss. 35-66) – zawierającej dwa rozdziały:

1. *Wielopostaciowość pentekostalizmu* (ss. 35-43).
2. *Religie w Korei* (ss. 44-66).

- Części historycznej (ss. 67-246) – zawierającej trzy rozdziały:

1. *Zarys początków ruchu pentekostalnego na świecie* (ss. 68-126).
2. *Rozwój chrześcijaństwa w Korei* (127-156) .
3. *Rozwój ruchu pentekostalnego w Korei* (ss. 157-246).

- Części teologicznej (ss. 247-450) – zawierającej cztery rozdziały :

1. *Analiza terminologiczna* (ss. 248-266).
2. *Teologia pentekostalna* (ss. 267-275).
3. *Koreańska teologia praktyczna na przykładzie Yoido Full Gospel Church (YFGC)* (ss. 276-346).
4. *Podstawowe założenia teologii Sunbogeum* (ss. 347-450).

Praca zawiera również:

- Wstęp (ss. 14-34).
- Zakończenie (ss. 451-464).
- Słownik (ss. 465-468).
- Bibliografie (ss. 469-538).
- Indeks (ss. 539-541).
- Streszczenie w języku polskim (ss. 542-544).
- Streszczenie w języku angielskim (ss. 544-546).
- Wykaz użytych map (s. 8).
- Wykaz użytych rysunków (s. 8).

- Wykaz zastosowanych tabeli (ss. 8-9).
- Wykaz skrótów (ss. 10-11).

Ocena strony merytorycznej rozprawy

Ks. mgr Dariusz Jan Wujciuk podjął się niezwykle trudnego zadania, z którego, w moim przekonaniu, dobrze się wywiązał. Podjął bardzo ciekawy i nowatorski temat, do tej pory jeszcze nie opracowany. Jego praca ma charakter pionierski i choćby już, przez samo to zasługuje na zainteresowanie.

Właściwie zarówno pod względem treści, jak i objętości, przeanalizowanego materiału badawczego, Autor mógłby przygotować dwie oddzielne rozprawy: z teologii i z historii.

Ze względu na bardzo rozległy obszar i program badawczy ks. Wujciuk stawia sobie również liczne problemy - pytania badawcze. **Problem główny:** Jak kształtował się rozwój Ruchu Pentekostalnego w Korei w poszczególnych okresach historycznych i czy teologia *Sunbogeum* jest spójna z teologią klasycznego pentekostalizmu?

A także **problemy oboczne:** Czy Ruch Pentekostalny w Korei rozwijał się samodzielnie czy też wspierany był działalnością misjonarską przedstawicieli klasycznego pentekostalizmu? Czy teologia systematyczna Ruchu jest spójna z klasycznym pentekostalizmem? Czy teologia praktyczna Ruchu wykazuje podobieństwo do modelu zachodniego? Czy rdzenne religie miały wpływ na Ruch Pentekostalny?

Autor na potrzeby prowadzonego procesu badawczego przyjmuje jako **hipotezę główną** założenie że, Ruch Pentekostalny w Korei rozwijał się niezależnie od klasycznego pentekostalizmu przy czym jego teologia systematyczna jest spójna z klasycznym pentekostalizmem z zachowaniem odmiennej specyfiki na płaszczyźnie teologii praktycznej. Przyjął również **hipotezy pomocnicze** – uszczegółowione: Ruch Pentekostalny w Korei to ruch lokalny oparty na autochtonicznej działalności obecnych i historycznych liderów, a nie na misyjnej aktywności reprezentantów klasycznego pentekostalizmu. Teologia systematyczna *Sunbogeum* jest spójna z teologią klasycznego pentekostalizmu. Koreański model teologii praktycznej różni się od modelu zachodniego ze względu na odmienną specyfikę historyczną, ekonomiczną i socjologiczną. Rdzenne religie miały pozytywny wpływ na przyjęcie i rozwój Ruchu pentekostalnego.

Doktorant ma doskonałe rozpoznanie w literaturze przedmiotu, trafnie nakreślił stan dotychczasowych badań i ich wyników. W Polsce temat ten właściwie nie został jeszcze

podjęty. Nie budzi przeto zdziwienia, że zmuszony był do korzystania z literatury obcojęzycznej – przede wszystkim w języku angielskim oraz z licznych źródeł znajdujących swoje miejsce nie na półkach bibliotecznych, ale w zasobach internetowych (ponad 400 pozycji). Nie wątpliwie na treść i bogactwo pracy nie pozostały bez wpływu osobiste doświadczenia ks. mgra Dariusza J. Wujciuka, który nie tylko wielokrotnie gościł w Korei Południowej, kończył tam specjalistyczne studia i kursy, poznawał od środka życie w tamtejszych Zborach, Kościołach i właściwą im teologię, ale sam również jest pastorem w Kościele Zielonoświątkowym, który jest polskim reprezentantem ogólnoświatowego Ruchu Pentekostalnego. Nie pozostało to oczywiście bez wpływu na sposób widzenia i opisywania przez autora pewnych kwestii. Można by było pokusić się o zarzucenie mu braku obiektywizmu. W moim jednak przekonaniu, jest to jego prawo do takiego sposobu, odczytywania, rozumienia, interpretowania i opisywania pewnych rzeczywistości, zwłaszcza, że uczciwie zaznaczył to we wstępie, że od czasu pierwszego swojego pobytu w Korei Południowej pozostaje pod wrażeniem funkcjonujących tam pentkostalnych ruchów chrześcijańskich (s. 14). W podobnym stylu, choć w nieco innym duchu, pisał swoją *Historię Chrześcijaństwa* Warren H. Carroll – profesor Christendom College w Wirginii w Stanach Zjednoczonych Ameryki, który we wstępie zaznaczył: „Co do obiektywizmu, każdy zawodowy historyk wie, że najtrudniejszą rzeczą w historycznych badaniach naukowych jest selekcja ogromnej masy materiału w taki sposób, aby mogła stać się ona podstawą dla spójnego przedstawienia tematu, który badamy i o którym piszemy. Historyk musi dokonać wyboru materiałów zgodnie z określonymi zasadami, tak aby był on istotny i ściśle związany z ogólnymi, ale też bardzo konkretnymi celami, jakie przed sobą postawił. Każdy historyk (choć nie wszyscy są tego w pełni świadomi) ma określony światopogląd, który w znaczący sposób wpływa na jego wybór tego, co uznaje za znaczące i ważne. Ukrywanie dowodów godzących bezpośrednio w istotę jego dzieła i wniosków to poważne zaniedbanie, jako że w przypadku historyka przedstawienie tych właśnie informacji jest obowiązkiem nieodłączną częścią jego rzemiosła. Każdy historyk winien jest swojemu czytelnikowi szczerą, jednoznaczną deklarację w kwestii wyznawanego przez siebie światopoglądu. Nade wszystko konieczne jest, aby zadać sobie sprawę z podstawowego błędu, jaki opatrzone jest powszechnie wyznawany pogląd, że historia religii jest „obiektywna” wtedy, kiedy piszą ją ludzie, którzy owej religii nie wyznają (lub, co często się zdarza, nie wyznają żadnej), kiedy zaś spisuje ją osoba wierząca, jest ona zawsze tendencyjna. Odrzucenie części bądź całości prawd religijnych to pewne stanowisko intelektualne, mające dokładnie taki sam charakter, jak ich akceptacja. Zarówno wierzący, jak i niewierzący, reprezentują określone poglądy oraz

punkty widzenia. Obaj w równej mierze podatni są na pokusę tendencyjności, ale opierając się jej, mogą też zdobyć się na obiektywizm. Obiektywizm nie wyrasta z braku poglądów. Bez określonej perspektywy nie sposób pisać historii. Obiektywność wymaga jednak zawsze uczciwości i szacunku dla prawdy”¹. Również w omawianej pracy, mimo widocznej sympatii dla opisywanego Ruchu i jego teologii, Autor nie traci w moim przekonaniu obiektywizmu, a z treści przebija doskonała orientacja w badanej materii i kompetencja.

Dzięki dobrze skonstruowanej strukturze, praca jest przejrzysta i czytelna. W bogatym wstępie Autor dokonuje wprowadzenie w dysertację wskazując na jej podstawowy cel, którym jest: „wieloaspektowe ukazanie historii oraz założeń teologicznych Ruchu Pentekostalnego w Korei Południowej, wprowadzenie w fenomen pentekostalizmu i przedstawienie historii oraz myśli teologicznej Ruchu Pentekostalnego w Korei Południowej” (s. 18). Cel ten doktorant konsekwentnie realizuje i osiąga, w toku dalszej pracy, przy zastosowaniu metod właściwych naukom teologiczno – historycznym.

W części wprowadzającej nakreśla najpierw bogatą panoramę światowego pentekostalizmu, dokonując pewnych regulacji terminologicznych i typologicznych. Następnie pozostając w zgodzie z przyjętymi wcześniej hipotezami opisuje paletę rdzennych religii Korei, które miały pozytywny wpływ na przyjęcie i rozwój Ruchu Pentakostalnego.

W części historycznej, dosyć szczegółowo opisano proces narodzin i rozwoju Ruchu Pentakostalnego. Bardzo szerokie jego ujęcie w perspektywie teologiczno – biblijnej oddaje zrazu, w widoczny sposób, konfesyjny charakter przyjętych przez autora założeń. Być może nie było konieczne opisywanie historii powstawania i rozwoju Ruchu Pentakostalnego w Stanach Zjednoczonych, Norwegii i w Polsce, z pewnością by to zdecydowanie *odchudziło* pracę, choć można zrozumieć intencję Autora, który zadał sobie trudu związanego z opisaniem, a recenzentom z koniecznością przeczytaniem tego, co pozwala wskazać na różnice i specyfikę poszczególnych ruchów. Na tym tle w historycznej retrospekcji różnych prób ewangelizacji i chrystianizacji na Półwyspie Koreańskim opisuje szczegółowo – od trzeciego rozdział – powstanie i rozwój Ruchu Pentekostalnego, aż po czasy współczesne powstanie ruchu *Sunbogeum* i historii *Yoido Full Gospel Church*.

¹ Warren H. Carroll, *Historia Chrześcijaństwa. Tom I. Narodzin Chrześcijaństwa*, Wektory, Wrocław 2009, s. 13-14.

Część historyczna jest logiczna i spójna, czyta się ją z dużym zainteresowaniem, widać u Autora nie tylko pewną lekkość w opisie prezentowanych wydarzeń, ale i swobodę poruszania się w problematycznych zagadnieniach, gdzie stawia samodzielne wnioski, podejmuje oryginalne rozwiązania, co świadczy nie tylko o jego dobrym warsztacie, ale również odpowiednich kompetencjach, głębokiej wiedzy i znajomości omawianych zagadnień. W części historycznej można zauważyć kilka powtórzeń, przywoływanie w różnych miejscach tych samych postaci i wydarzeń – wynika to prawdopodobnie z nadmiernie rozbudowanej treści, w której Doktorant ponownie uszczegóławiał pewne informacje. Pracę można byłoby nieco skrócić, pewne podrozdziały połączyć i Autor nie musiałby tych powtórzeń stosować.

W części teologicznej Książd Doktorant, najpierw przeprowadza analizę terminologiczną, konieczną dla zrozumienia specyfiki teologii pentekostalnej. Analiza ta skupia się na trzech pojęciach: *Ruach*, *Pneuma* i *Paraktetos* (s. 248-254), w oparciu o którą dokonuje prezentacji zarysu klasycznej teologii pentekostalnej, której próba uszczegółowienia i poszerzonego opisu zajęłaby zapewne kilkadziesiąt dodatkowych stron, warto to zrobić, jeżeli Autor będzie zamierzał wydać książkę poświęconą samym aspektom teologicznym, tutaj wydaj się być wystarczająca, choć pozostawia mały niedosyt.

Na tle wcześniejszych rozdziałów szczegółowo rozwinięto i opisano charakterystyczną dla teologii *Sunbogeum*, teologię praktyczną i systematyczną. Autor robi to z ogromną swobodą i głęboką znajomością tematu. Teologia praktyczna została zaprezentowana na przykładzie megakościoła *Yoido Full Gospel Church*, którego zasady, ewangelizacji, życia, organizacji praktyk liturgicznych, edukacji, pomocy społecznej i stosowania środków komunikacji społecznej stały się - jak podkreśla Doktorant - wzorem dla wielu Kościołów protestanckich w świecie. Opisywana w pracy teologia *Sunbogeum*, jako przykład charakterystycznej myśli teologicznej dla Ruchu Pentekostalnego w Korei opiera się na dwóch głównych nauczaniach: *Pięciokrotna Ewangelia* i *Potrójne Błogosławieństwo*, które zostały sformalizowane przez lidera ruchu pastora Yonggi Cho.

Jako efekt prowadzonych badań, Doktorant stawia wniosek, że koreański model teologii praktycznej różnił się od modelu zachodniego ze względu na odmienną specyfikę historyczną, ekonomiczną i socjologiczną, zaś systematyczna teologia koreańska Ruchu Pentekostalnego mimo tego, że rozwijała się niezależnie od klasycznego pentekostalizmu i wykazuje pewne różnice w porównaniu do klasycznej teologii pentekostalnej, to pozostaje z nią spójna.

Nie bardzo wiadomo, czemu Doktorant w części teologicznej nie zachował pewnej konsekwencji, logicznego porządku jaki zastosował wcześniej. W części historycznej najpierw opisał ruchu *Sunbogeum*, a następnie historie *Yoido Full Gospel Church*. W części zaś teologicznej najpierw opisał teologię praktyczną na przykładzie megakościoła *Yoido Full Gospel Church*, a następnie teologia *Sunbogeum*, jako przykład charakterystycznej myśli teologicznej dla Ruchu Pentekostalnego w Korei. Chcąc zachować pewną logiczną konsekwencję, aż się prosi, żeby najpierw opisać myśl teologiczną, a następnie podać jej praktyczne egzemplifikacje przejawiające się w życiu i działalności Kościoła: ewangelizacji, organizacji praktyk liturgicznych, edukacji, pomocy społecznej, stosowaniu środków komunikacji społecznej.

Ocena formalna i uwagi ogólne

Pod względem formalnym praca nie budzi większych zastrzeżeń. Tytuł rozprawy został sformułowany zgodnie z kierunkiem *podjętych* badań oraz treścią pracy. Dzięki dobrze skonstruowanej strukturze, praca jest przejrzysta i czytelna, język na ogół poprawny, dobrze dobrana bogata bibliografia, właściwie dobrane przypisy. Praca świadczy o naukowej dojrzałości Doktoranta, jego głębokiej wiedzy, umiejętności analitycznego myślenia, wyciągania samodzielnych wniosków, planowania i realizowania procesu badawczego. Zasluguje na uznanie, dowodzi umiejętności i kompetencji Autora. Dowidzi tego również nakreślenie przez ks. mgra Dariusza Jana Wujciuka, możliwych obszarów badawczych, które nie zostały jeszcze podjęte, ale zasługują na uwagę i mogą stanowić podstawę dla dalszych postępowań naukowych w obszarze badań nad Ruchem Pentekostalnym w Korei.

Przy tak obszernej pracy, trudno jednak ustrzec się przed potknięciami. W pracy może znaleźć trochę drobnych błędów, które nie umniejszają wartości pracy, mogły powstać przez nieuwagę, o co przy takiej objętości pracy i zmęczeniu nią, nie trudno. Warto jednak dokonać ich korekty przed planowanym wydaniem pracy w postaci książki, co zdecydowanie powinno mieć miejsce.

Praca, w związku z tym wymaga poprawek interpunkcyjnych, pewnego ujednolicenia w odnośnikach – przypisach, korekty wymagają zdarzające się w tekście pracy literówki. Tekst pracy również wymaga ujednolicenia, aby nie było tak, że te same zwroty czy terminy pisane są na przemienne wielkimi i małymi literami, przy zastosowaniu kursywy lub nie. Błąd wkradł się również do tabeli na stronie 313, brak ujednolicenia wielkości czcionki i przypisanie Europie krajów, które w niej nie leżą.

Wniosek końcowy

Uważam, że praca ks. mgra Dariusza Jana Wujciuka *Ruch Pentekostalny w Korei Południowej w latach 1903 – 2015. Studium teologiczno – historyczne*, uzupełnienia lukę związaną z brakiem opracowań naukowych w języku polskim na temat Ruchu Pentekostalnego w Korei i jest wzbogaceniem obrazu rzeczywistości chrześcijańskiej XX i XXI wieku.

Praca po korekcie, powinna zostać opublikowana. Z pewnością będzie cenną pozycją, do której sięgną zarówno historycy, teologowie jak i religioznawcy. Wyrazy uznania należą się Doktorantowi, za jego pracowitość, zaangażowanie, determinację i wysiłek badawczy (bibliografia liczy ponad 600 pozycji, w zdecydowanej większości anglojęzycznych), a także Promotorowi za cierpliwość i prowadzenie Doktoranta.

Stwierdzam, że dysertacja doktorska ks. mgra Dariusza Jana Wujciuka spełnia wszystkie wymogi określone w art. 13 ustawy z 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z 2005 r. Nr 164, poz. 1365). **W związku z tym wnoszę o kontynuowanie przewodu doktorskiego i dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów postępowania.**